

Værfts - Magazinet

Nr. 4

Desember 2006

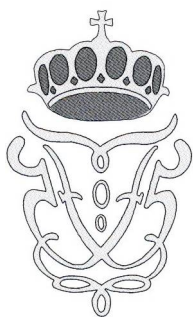
5. årgang

Fredriksvern Værfts Venner

Vinter på Fredriksvern Verft. Foto: Yngve Rakke.

Fredriksvern Verfts Venner

Innhold:

Formanden har ordet	4
Sjøløytnant Merry	5
Et beordingsbrev	9
Tilbake på gamle tomter	11
Den gamle reperbanen på Stavernsøya	13
Klipp fra HV-bladet 1970	19
Kull-jubileum	22
Fredriksvern Sparebank	24
Sprenggranaten	27

Foto forside:

Fredriksvern Verft i vinterdrakt.

Foto: Yngve Rakke

Foto tittelblad:

Citadellets murer.

Foto: Rune Sørli's fotosamling.

I redaksjonen:

RUNE SØRLIE

Redaktør

YNGVE RAKKE

Fotograf

MARIANNE SØRLIE

Fotograf/medarbeider

SVENN DVERGASTEIN

Fotograf

Medarbeidere i dette nummer:

PER INGE OLSEN

Formanden har ordet

Det nærmer seg jul og året 2006 ebber snart ut. Aktivitetsnivået i FVV er fortsatt høyt. For tiden er vi igang med å etablere et dokument- og fotoarkiv i Kadettbrakka. Rommet vi skal nytte er nå ferdig pusset opp (selvfølgelig på dugnad) og klart for å tas i bruk. Vi har hatt godt besøk i Galeimuseet og Kadettbrakka under årets høstutstilling og har i løpet av november avholdt et informasjonsmøte for medlemmer og andre interesserte. Våre guider og utstillingsvakter har besøkt Fredriksten festning i Halden og fått informasjon om festningens historie og drift av venneforeningen der. Julestemning på verftet, som ble arrangert første gang i fjor, er kommet for å bli, og vi har bidratt på vår måte med salg av gaveartikler og kaffe/vafler.

Vi hadde planer om å få ny belysning i Kommandersersjantrommet i Kadettbrakka i løpet av dette året, men det har vi ikke klart. Det får bli et prosjekt for 2007.

Toalettforholdene for publikum som besøker verftet under konserter, revyer og utstillinger har lenge vært mangelfulle. Bruken av auditoriet i Galeiskur 16 har også blitt begrenset av mangelen på toaletter. Nå ser det ut til å gå mot en løsning. Forsvarsbygg har bokstavelig talt et nytt prosjekt på beddingen. Det planlegges gjestetoalett i bygning 17 (skuret vis a vis Galeimuseet). Her har det vært en midlertidig toalettløsning tidligere, men nå skal det bli en helt annen standard. Til sommeren 2007 skal alt være klart til bruk – til glede for alle trengende. Vi gir vår honnør til Forsvarsbygg for at denne saken nå finner sin løsning!

Når vi nå ser framover inn mot et nytt år er det flere områder vi ønsker å sette fokus på. Et av disse er et tettere samarbeid med Turistkontoret hvor vi tror det ligger et potensial til forbedring.

Samarbeidet med Forsvarsbygg har vært godt, men vi

savner et forum for informasjon og samarbeid med representanter for de største kulturaktørene på verftet og festningsledelsen..

Vi har også tatt til orde for et årlig møte mellom venneforeninger ved festninger i Oslofjordområdet og ledelsen i Nasjonale Festningsverk, men så langt har dette ikke ført fram.

Som forening har vi en utfordring i å holde engasjementet oppe. Entusiasmen er ofte stor i etableringsfasen og har lett for å dabbe av etter noen år. Gjennom kontakt med dere som er medlemmer og muligheten for dere til å delta på ulike foreningsaktiviteter håper vi at vi også i 2007 skal holde "trykket" oppe.

Værftsmagasinet har vært vår kontakt med dere der ute. Vi har fått mange positive tilbakemeldinger på magasinet, men det er ikke til å legge skjul på at det er en stor utgiftspost på vårt budsjett. Vi har ingen planer om å stoppe utgivelsene, men styret vil over nyttår ta en evaluering av Værftsmagasinet spesielt hva angår format, farger, papir, innhold, annonser m.m. Vi inviterer våre lesere til å komme med innspill til styret om hvordan Værftsmagasinet bør se ut.

Til slutt vil jeg takke alle som har gjort en innsats for venneforeningen i det året som har gått – uten dere har det blitt tungt å drive en slik forening.

Jeg ønsker alle våre medlemmer

En god jul

og et godt nytt år!

Per Inge Olsen

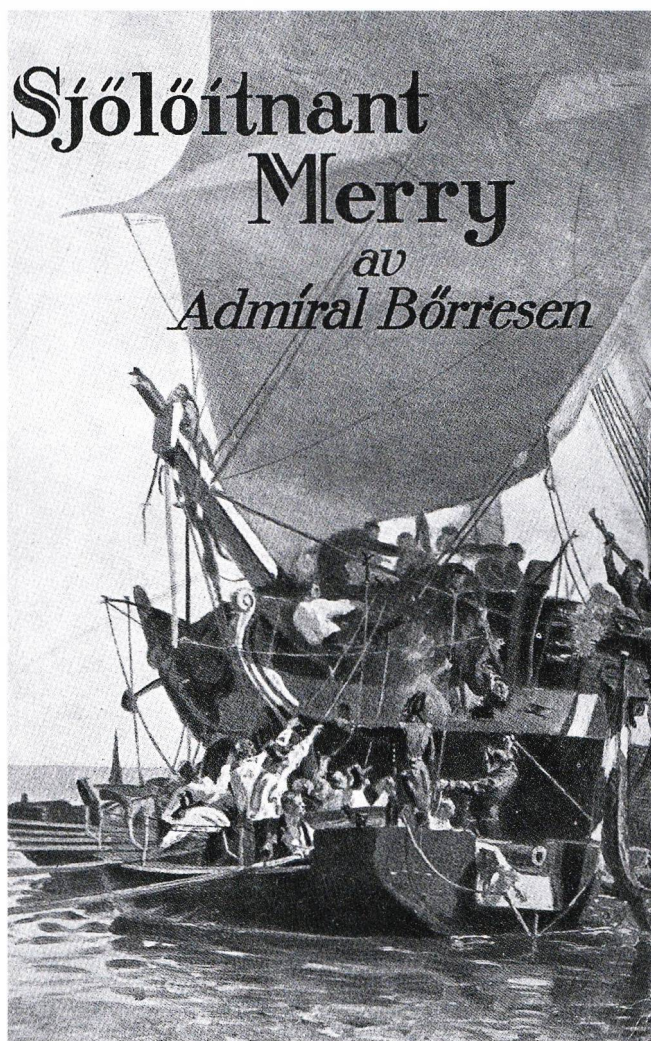

Sjöløytnant Merry

En historisk fortelling av Admiral Børresen

Tilpasset Værftmagazinet av Rune Sørli

Del III

En krigslist og en hatt.

Sir Edward Berry, sjef for Nelsons flaggskip "Foudroyant", var ikke meget stiv i fransk; han kunne ikke stort mer enn uttrykket "ruse de guerre", men det brukte han imidlertid til enhver anledning.

"Franskmennene kan ikke slåss til sjøs" pleide han å si med en viss forakt – men en "ruse de guerre" (krigslist) kan de alltid finne på.

Da vi var kommet til ankers utenfor skuddvidden av kanonene i havnebatteriet ved La Valette og eskadresjefen, Sir Manly Dixon, gjennom roperten hadde gitt oss ordre til å holde godt øye med havneutløpet, fordi

han hadde fått underretning om at det franske linjeskip "Guillaume Tell" tenkte å bryte ut i løpet av natten, svarte Sir Edward bare med et smil:

- "ruse de guerre" og gikk så rolig til køys.

Ved midnattstid – natten var fryktelig mørk – merket jeg en viss bevegelse i land; det ble sendt opp noen raketter og avbrent noen underlige blå lys, som synes å tyde på at noe var i gjære, og at muligens "Guillaume Tell" – som da var under kommando av Napoleons senere marineminister, admiral Decrès – holdt på å bryte ut gjennom blokadeeskadren.

Jeg gav straks melding til sjefen, som imidlertid bare smilte sitt foraktlige smil og sa:

- "En ruse de guerre"!

- Imidlertid, tilføyde han: - kan De jo purre nestkommanderende og be ham om å slå klart skip til batalje.

Rakettene og de blå lys vedvarte imidlertid å blinke, og alle mann på dekk var utålmodige etter å få ordre til å lette.

- Det er bare en ruse de guerre, sa sjefen i fortrolighet til nestkommanderende, da han kom opp gjennom kappen og hilste skansen.

En stund etter kom en midshipman fra linjeskipet "Minorca" om bord med et meddelende om at "Guillaume Tell" hadde brutt gjennom den engelske linje og stod utover for styrbords halser, bare forfulgt av den lille fregatt "Penelope".

- Ruse de guerre, sa sjefen smilende.

Tredje offiser, mr. Thomas Stains, tilbød seg i undertrykt harme å ta en båt og ro inn til havnen for å se om "Guillaume Tell" ennå lå der eller ikke.

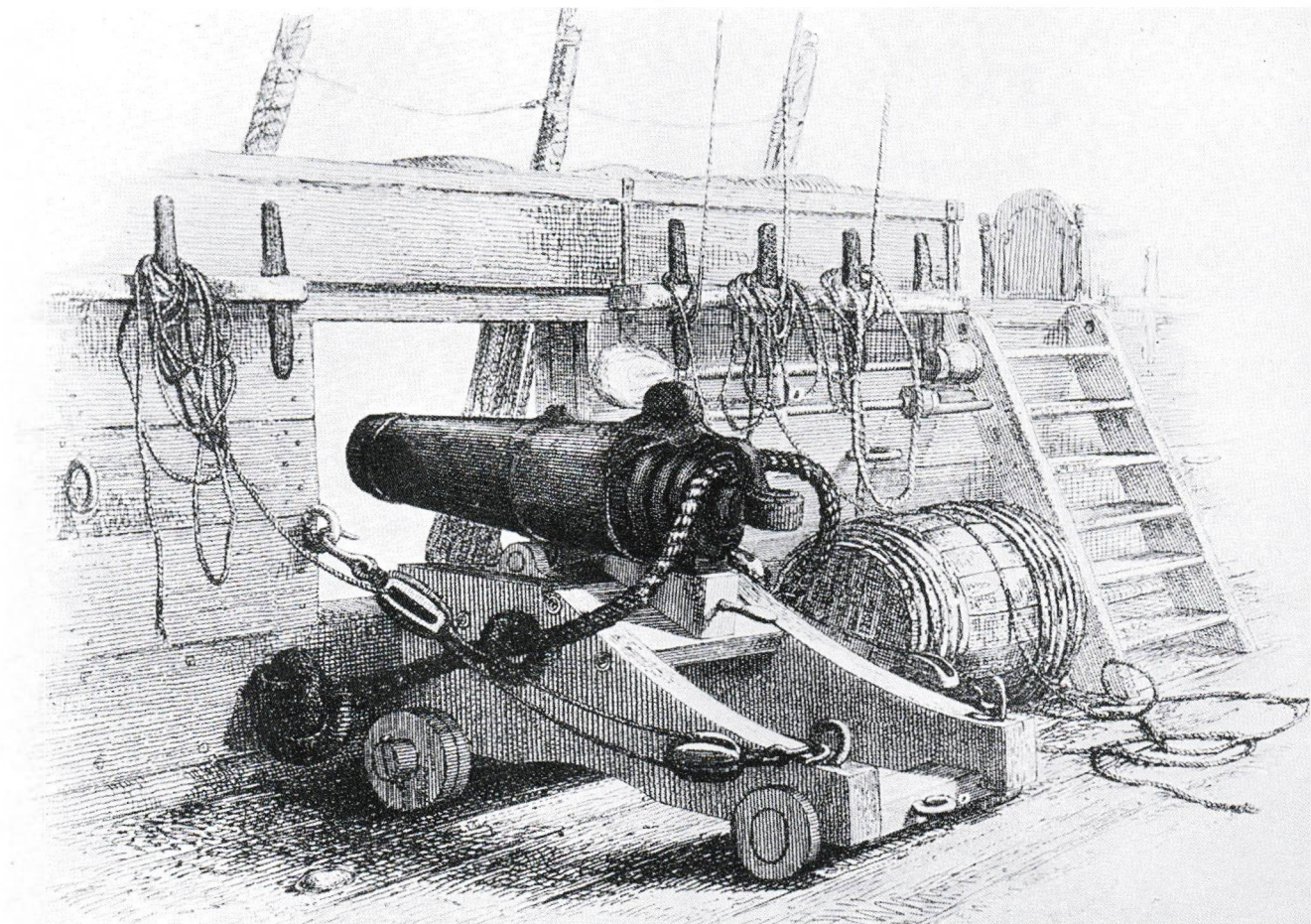
- Jeg vil ikke sette Deres verdifulle liv på spill, mr. Stians, sa sjefen - "Guillaume Tell" ligger ganske sikkert der inne.

I dette øyeblikk hørtes en tordenstemme prae gjennom en ropert på styrbord side.

- OHOI....."Foudroyant".....OHOI!

Sjefen gikk langsomt og verdig hen til fallrepet.

- Jeg har ordre fra eskadresjefen, kommandør Sir Manly Dixon, å meddele sjefen på Lord Nelsons flaggskip, at han er forbauset over at sjefen blir liggende

til ankers – det er eskadresjefens ordre at han øyeblikkelig kapper sin kabel og setter alt hva trekke kan etter "Guillaume Tell", ellers vil sjefen få høre noe meget ubehagelig fra Sir Manly.

Men da ble det liv om bord – trommevirveler og pipesignaler buldret og hvisket over batteri- og manøverdekk – mannskapene sprang langs dekk med merset og bramfaller, og noen minutter etter var "Foudroyant" under et press av seil på jakt etter det franske linjeskip.

Når Sir Edward først var vekket til handling, så handlet han raskt.

Da dagen brøt frem, fikk vi fra "Foudroyant" se det lille engelske orlogsskipet "Lion" i kamp med den franske tredekker rett forut. Det fikk nettopp hele rangskipets glatte lag over seg og måtte gå ut av kampen..

Men i franskmennenes kjølvann fulgte fregatten "Penelope" under stadig ild fra baugkanonene, og vi kunne se den ene spire etter den annen falle ned på dekket av "Guillaume Tell".

"Penelope" rettet øyensynlig sin ild mot det franske fartøys rigg, og vi merket snart at vi halte inn på ham.

Admiral Decrès må ha forstått at han ikke kunne slippe unna, for plutselig luffet han sitt skip kjekt i vinden og la bi, ventende på at vi skulle komme opp. Han hadde hele sin bredside mot oss.

Kampen ble voldsom, og det ble et fryktelig mannefall

på begge sider. Den franske tredekker, som hadde tolv hundre mann om bord, vrimlet av folk på dekk og i rigg, klar til entring, og jeg kunne gjennom kikkerten se admiral Decrès stå i full uniform med sabel i hånd på det mest utsatte sted i kryssvantet og oppmuntre dem.

"Foudroyant`s" skyttere rettet alle sine geværer mot ham, men han syntes usårlig.

Sir Edward hadde gitt ordre til entre-gastene om at de skulle holde seg klare, for vi var nå kommet nesten på siden av "Guillaume Tell", men vinden løyet stadig av, og seilene var skutt i filler, så fartøyene begynte atter å drive fra hverandre. Han gav meg derfor ordre om å heise signal til "Penelope" som var mer lettseilt, at den skulle slepe "Foudroyant" opp på siden av franskmannen. Han sto like ved meg på skansen, barhodet og med det hvite hår i vill uorden, som om en kanonkule hadde kommet like forbi og rusket det opp.

- Flagglinene er alle skutt over, Sir Edward, svarte jeg og tok ærbødig til luen.

- Her, youngster, ropte nestkommanderende, mr. Stains – hold underkanten av flagget over relingen så skal jeg entre opp i vantet med linen.

- Kom ned, mr. Stains, kom ned alle sammen, der faller hele mesanmasten, ropte Sir Edward og strøk håret tilbake fra pannen.

Med et voldsomt brak kom hele kryssriggen ned over skanse og halvdekk og det like ved der hvor jeg sto.

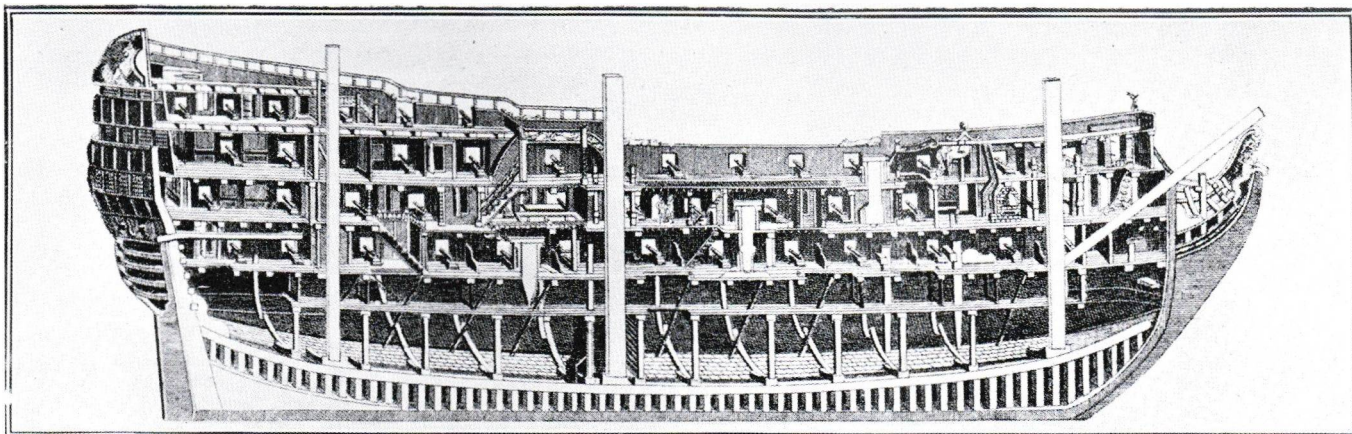
Men "Penelope's" sjef, kaptein Blackwood, hadde sett sitt nummerflagg og var snart med sitt fartøy på siden av oss og gav oss en sleper om bord.

I dette øyeblikk gikk franskmannens formast over bord, og straks etter – da "Foudroyant" hadde fått sitt bakbords batteri til å bære – til like stormasten, så den ikke lenger lystret roret.

- Jeg tror hans ild begynner å slakne, sa sjefen til nestkommanderende – de gikk opp og ned på skansen.

- Det er ikke tvil om det, svarte nestkommanderende – hør bare på hylet der om bord – besetningen forlater kanonene, det må da være mytter!

Jeg kunne tydelig se admiral Dècrès truende svinge sin sabel. Men en stund etter ble trikoloeren revet ned fra

gaffelen. Den stolte tredekker hadde strøket sitt flagg og måtte finne seg i å bli slept hen til den engelske blokadeeskadre av "Foudroyant" og "Penelope".

Da Sir Edward kom ned i sin lugar for å gjøre sig i stand til å gå om bord til eskadresjefen og avgi melding om kampen, fant han ut at en fiendtlig kanonkule hadde gått tvers gjennom hans klesskap og revet bort halvdel av hans to-snutede hatt. Strikt og disiplinær som han var, satte han imidlertid den til overs blivende halvdel av hatten – han hadde bare en hatt – på hodet og drog om bord i full uniform.

- Store Gud, hvordan berget De hodet?, ropte eskadresjefen, da han så Sir Edward komme over fallrepet med den gjennomhullede hatt.

- Hatten var ikke på det, svarte Sir Edward med sitt sedvanlige uforstyrrelige alvor.

Vi var temmelig trette etter kampen, da vi vel – etter at mørket var falt på – atter var kommet til ankers utenfor la Valette og, som vi trodde utenfor skuddvidden av fortets kanoner.

Men ut over hundevakten sprang det opp en stiv kuling like på land, og "Foudroyant" begynte å drive for ankeret.

Vårt kvarter hadde vakt, og jeg hadde, trett som jeg var, satt meg i en kveil på skansen og formontlig falt i søvn, da styrmannen kom bort til meg og meldte det.

- Stikk på kabelen, sa jeg til styrmann Davis.

- Stikk på kabelen, mumlet jeg i søvne, og var allerede på vei til å blunde igjen.

- Jeg tror vi har drevet innenfor skuddvidde for fortene, fortsatte styrmannen og rusket kraftig i meg.

Jeg gned meg i øynene og forsøkte så å reise meg.

- Det er kanskje best å melde det til sjefen, sa jeg,

mens jeg strevet med å få benene under meg – men disse sov så Davis måtte hjelpe meg opp.

Jeg banket på døren til Sir Edwards lugar og meldte det passerte.

- Godt, hørte jeg Sir Edward si innenfor med en søvlig stemme.

- De kan skifte ankerplass straks det begynner å lysne, la han til.

Jeg gikk opp og satte meg så godt jeg kunne i min kveil for å blunde litt igjen – jeg kunne nesten ikke holde øynene åpne – og våknet ikke før jeg skulle avløses av kadetten på dagvakten ved et skudd fra land, som suste innover fartøyet og streifet forre bramstag.

Et øyeblikk etter var Sir Edward på dekk i sin nattdrakt.

- Jeg mener hele besetningen sover, tordnet han.

- Kadett! – få storbåten satt ut og et varpanker forut!

Jeg kom på beina i en fart, og mens kulene suste inn gjennom takkelasjen, ble "Foudroyant" i en hast varpet klar av kanonenes rekkevidde.

- Youngster, sa Sir Edward, da jeg kom opp fra storbåten igjen etter å ha lagt ut ankeret.

- Vil De entre opp på forre stenge saling og se om stangen har lidd noen skade – og så kan De bli der oppe til De får ordre til å komme ned igjen.

Det var en hard tørn å komme opp på salingen, og da jeg vel var oppe, fikk jeg en av toppgastene til å surre meg forsvarlig fast til den stående rigg, for jeg viste jeg ville falle i søvn med det samme, så dødens trett som jeg var.

Fortsetter neste nr.

Et beordringsbrev

I venneforeningens arkiver har vi kommet over et beordringsbrev fra Luftforsvarets Overkommando fra året 1960. I og med at mange av personene som er nevnt i brevet har tjenestegjort i leiren i mange år og vært med på å prege utviklingen av skolesenteret gjengir vi brevet her. Vi tror at våre lesere vil kjenne igjen navnene. Flere av de nevnte gjør fortsatt en innsats for leiren gjennom venneforeningens flaggdugnad.

LUFTFORSVARETS OVERKOMMANDO

Vår ref: 12390/60/P/LOK/AH/TB/540.530

Oslo den 14 sep 1960

Tidl ref: FD 25 juli 1960 jnr 5437/60 FD I. 1/540.4

Til:(Brevet er adressert til hvert enkelt befal som er nevnt i teksten)

Beordring av personell ved det tidligere LVASA og FVAS i stillinger ved Luftforsvarets stasjon Fredriksvern Verft/Luftforsvarets befals- og administrasjonsskole

1. Det Kongelige Forsvarsdepartement har i ovenfor refererte ekspedisjon skrevet slik:

Følgende offiserer i Luftforsvaret i Luftvernbransjen blir å frabeordre sin nåværende tjeneste og å beordre til tjeneste ved Luftforsvarets stasjon Fredriksvern verft/Luftforsvarets befals- og administrasjonsskole

Major	Per Markus Berg	som hovedinstruktør/art/utdanning
Kaptein	Wayne Roe Sæter	som tjenestegjørende offiser
“	Ivar John Voldsdal	som tjenestegjørende offiser
“	Gunnbjørn Røkke	som tjenestegjørende offiser
Løytnant	Finn Otterstad	som tjenestegjørende offiser

Følgende offiserer i Luftforsvaret - administrativ bransje - blir å frabeordre sin nåværende tjeneste og å beordre til Luftforsvarets stasjon Fredriksvern verft/Luftforsvarets befals- og administrasjonsskole

Major	Kaare Toralf Fjeld	som hovedinstruktør/adm.utd.
Kaptein	Kaare Angel Eriksen	som tjenestegjørende offiser
“	Frank Gunnar Hansen	som tjenestegjørende offiser
Løytnant	Olav Fredheim	som tjenestegjørende offiser
“	Atle Grimeland Moe	som tjenestegjørende offiser
“	Evald Edmond Hansen	som tjenestegjørende offiser
“	Robin Cramer	som tjenestegjørende offiser
“	Werner Dahlstrøm	som tjenestegjørende offiser
“	Ivar Egil Eriksen	som tjenestegjørende offiser

“	Ernst Arvid Ljøstad	som tjenestegjørende offiser
“	Knut Misteregg	som tjenestegjørende offiser
“	Daniel Wilhelm Sandanger	som tjenestegjørende offiser
“	Ivar Hvarnes	som tjenestegjørende offiser
“	Einar Per Aksdal	som tjenestegjørende offiser
“	Magne Brenna	som tjenestegjørende offiser
“	Bjørn Johan Arnesen	som tjenestegjørende offiser
“	Finn Olsen Vasvik	som tjenestegjørende offiser
“	Kåre Gunnar Woldheim	som tjenestegjørende offiser
Fenrik	Kåre Tørresdal	som tjenestegjørende offiser
“	Aage Henning Wang	som tjenestegjørende offiser
“	Thorstein Nilsen	som tjenestegjørende offiser
“	Johannes Elias Strømmen	som tjenestegjørende offiser
“	Jakob Olsvoll	som tjenestegjørende offiser
“	Knut Asbjørn Sandmæl	som tjenestegjørende offiser
“	Ole Martin Gulseth	som tjenestegjørende offiser
“	Magne Normann Olsen	som tjenestegjørende offiser

Løytnant i Luftforsvaret - teknisk bransje - Reidar Rørvik blir å frabeordre sin nåværende tjeneste og å beordre som tjenestegjørende offiser ved Luftforsvarets stasjon Fredriksvern verft/Luftforsvarets befals- og administrasjonsskole.

Beordringene gjøres gjeldende med virkning fra 1. august 1960.

2. Offiserene gis standkvarter slik:

Major Kaare Toralf Fjeld	standkvarter Stavern mvf. 1. september 1960
Løytnant Atle Grimeland Moe	standkvarter Stavern mvf. 23. august 1960
Løytnant Evald Edmond Hansen	standkvarter Stavern mvf. 1. september 1960

3. Følgende offiserer vil bli meddelt tiltredelsesdato og standkvarter senere:

Kaptein	Kaare Angel Eriksen
“	Frank Gunnar Hansen
Løytnant	Olav Fredheim

4. De øvrige offiserers standkvarter er Stavern som tidligere.

Etter fullmakt

L. Løvestad(sign)
Oberstløytnant
Sjef P II/LOK

Johs Bjugn(sign)
Major

Tilbake på gamle tomter

Av Per Inge Olsen

63 år etter at han som student ble arrestert i Oslo av tyskerne og transportert til Stavern, møter vi Thomas Sigvald Reistad i Kadettbrakkka hvor han tilbragte flere uker i fangenskap høsten 1943.

Værftsmagasinet har tidligere skrevet om Tysklandsstudentene som ble internert i Stavern under annen verdenskrig (Værftsmagasinet nr 1 og 2 i 2005), men da vi i høst kom i kontakt med en som bokstavelig talt hadde følt dette på kroppen måtte vi bare få han i tale.

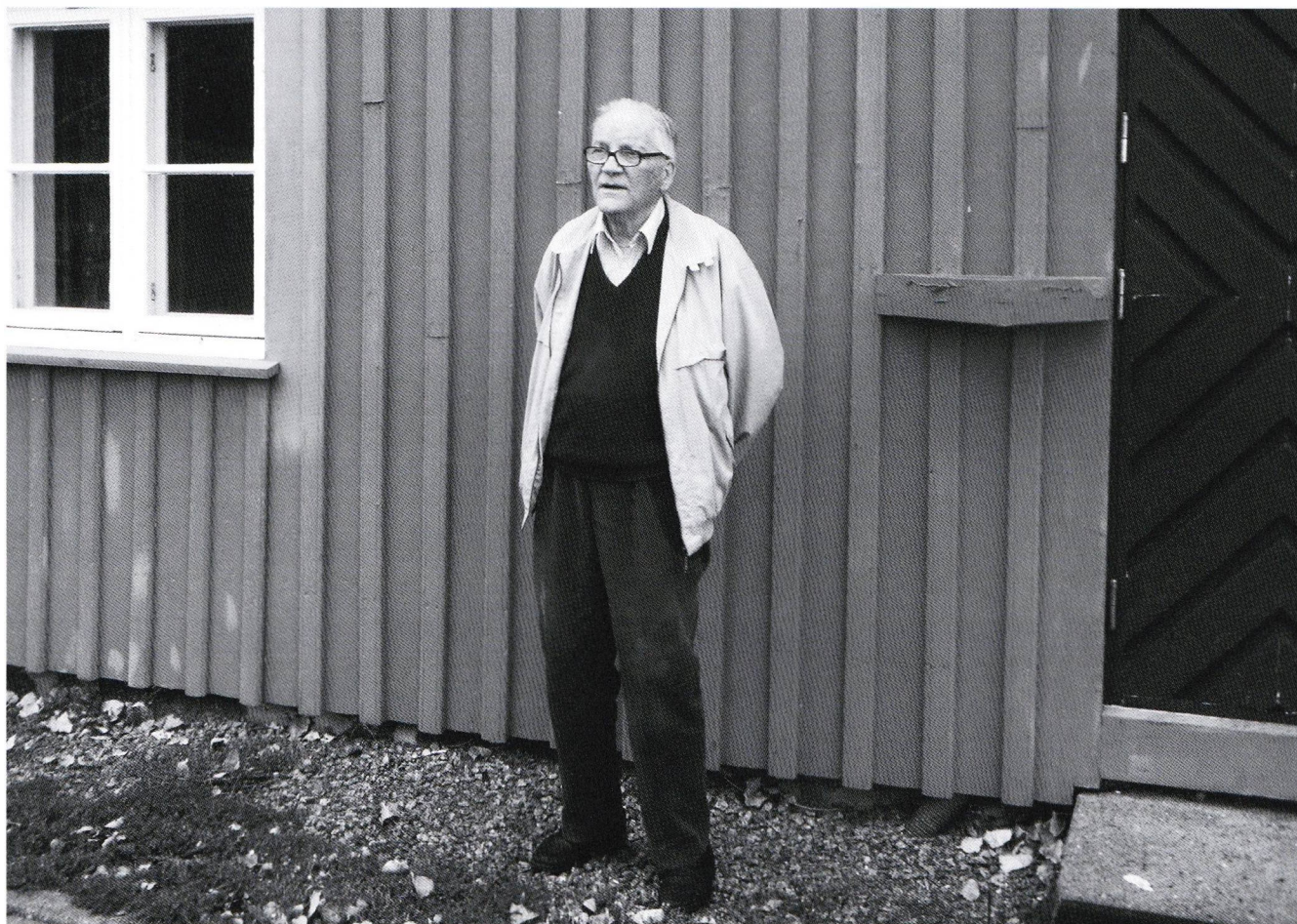
Etter at tyskerne hadde okkupert Norge den 9. april 1940 oppsto det straks motsetninger mellom nazister og ikke-nazister ved Universitetet i Oslo. Høsten 1943 toppet det hele seg. Det var flere årsaker til dette. Den viktigste var utskrivning av studenter til nasjonal arbeidsinnsats etter lister som var satt opp av Nasjonal

Samlings Studentfylking. Videre bestemte nazimyndighetene at frontkjempere og andre tysker-vennlige studenter skulle få lettere adgang til de fakultetene som bare tok opp et begrenset antall studenter.

Natt til 28. november brant det i Universitetets aula og dette ga tyskerne påskudd om å stenge universitetet og arrestere studentene. 30. november 1943 ble 1100 studenter sendt med tog fra Oslo til Larvik og videre til Stavern hvor de gikk en usikker framtid i møte.

Thomas Sigvald Reistad er født i Bergen i 1918. Etter realartium i 1939 begynte han på legestudiet i Bergen, men flyttet til Oslo i januar 1940 for å fortsette studiene ved universitetet.

"Jeg husker godt tiden før 9. april. Luftvernet hadde stadig øvelser og lyden av sirener kunne høres med jevne mellomrom. Da krigen brøt ut dro jeg nordover mot Lillehammer, men fant det ikke hensiktsmessig å dra videre etter at tyskerne hadde inntatt Trondheim. Jeg returnerte

Thomas Sigvald Reistad utenfor Kadettbrakkka. Foto: Per Inge Olsen

derfor til Oslo. Jeg hadde 20 kroner i lomma og tenkte at jeg får ikke brukt pengene nå som det er krig, så jeg gikk inn i en butikk og kjøpte meg et par engelske golfsko i skinn. Skoene har jeg ennå”.

Reistad meldte seg frivillig til polititjeneste og var i politiet i Oslo 6-8 uker inntil universitetet åpnet igjen. Sommeren 1940 dro han tilbake til Bergen. Nå fulgte en tid med sykdom. Han hadde fått tuberkolose og tilbragte bl.a et år på et sanatorium innerst i Sognefjorden. Høsten 1943 dro han tilbake i Oslo for å fortsette studiene etter først å ha avlagt Examen philosophicum.

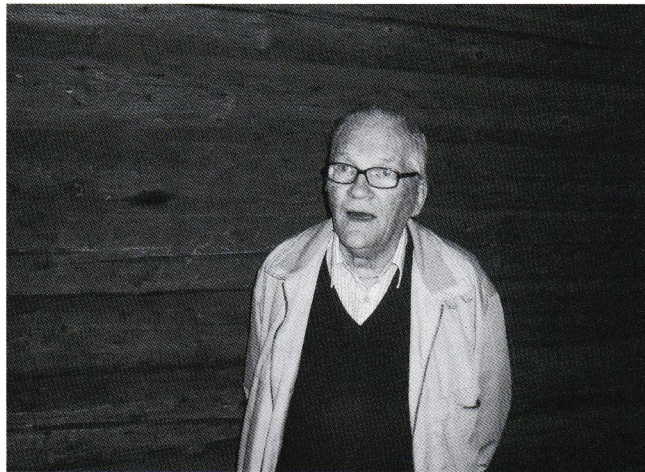
”30. november 1943 kom tyskerne. Jeg var som vanlig i universitetets laboratorium og ble hentet derfra. Det eneste jeg fikk med meg var et lite skrin med noen pinsetter og en saks. Saksa har forresten en egen historie. Det var den eneste saksa vi hadde under fangenskapet i Kadettbrakka. Den fulgte senere med en av de andre studentene som ble sendt til Tyskland og da jeg møtte han igjen rett etter krigen leverte han saksa tilbake. Den hadde da fulgt ham under fangetransporter og opphold i konsentrasjonsleire i Tyskland. Den saksa har jeg tatt godt vare på.

Transporten fra Oslo gikk med tog fra Vestbanestasjonen sent på kvelden. Det var et utrolig langt tog og det var flere stopp underveis. Etter ankomst til Larvik ble vi kommandert i springmarsj utover til Stavern”.

Jeg tar Reistad med på en runde i Kadettbrakka og han peker ut hvor han hadde sitt rom. Det lå i 1. etasje midt på bygningen hvor det i dag er toaletter. Vi går også opp i 3. etasje hvor det fortsatt er et rom med de opprinnelige tømmerveggene, og Reistad nikker gjenkjennende.

”Vi var 34 mann på rommet. Vi lå på halmmadrasser på benker av uhøvlede bord som var spikret opp i et slags køyesystem. I en krok sto det en vedovn av tykke jernplater – ikke støpejern. I gangen utenfor rommet var det plassert en eiketønne som vi kunne pisse i om natta slik at vi slapp å gå ut. Det var russerfangene som hadde jobben med å bære ved og tømme tønna. Vi ble aldri satt til noe arbeid. Maten hentet vi i Steinbrakka hvor det var kjøkken. Den var forresten ganske bra etter forholdene. Vi fikk ofte kjøtt, men den tyske suerkraut som fulgte med kunne vi godt unnvære. Vi brukte å legge den på ovnen når vi fyrte så det luktet noe helt forferdelig. Ellers var latrinen som gikk under navnet ”svingstanga” et møtested hvor ryktene gikk og hvor en kunne ta seg en blås.

Allerede etter en ukes tid startet utvelgelsen av studenter som skulle videre. Først ble de høye og lyse plukket ut. Tyskerne hadde planer om å bruke disse som såkalte germanske frivillige, utstyre de med uniformer og gi de soldatopplæring. De første ble sendt til en SS-leir i Sveits. De som slapp unna denne utvelgelsen hadde nok håpet på å bli i Stavern, men da også kortvokste med mørkt hår ble plukket ut skjønte vi hvorhen dette bar.

Under oppholdet gikk vi i våre egne klær. De aller fleste fikk sendt ryggsekker hjemmefra med en del tøy, men den ryggsekken som mine foreldre sendte kom aldri fram til Stavern.

All forflytning på området skjedde i grupper under tysk kommando. Vi hadde selvfølgelig ingen bevegelsesfrihet utenfor leiren og således ingen kontakt med sivilbefolkningen. Vi ble ikke alltid behandlet like godt av de tyske soldatene, selv om det som skjedde her var bagatellmessig i forhold til hva mange opplevde i konsentrasjonsleirene i Tyskland. Da en av studentene rømte under et besøk hos tannlegen medførte dette en ukes straffeeksersis og sto du ikke rett på oppstilling ble du slått i knehasene med geværkolbene.

En uke før jul fikk jeg og 31 andre beskjed om at vi skulle transporteres tilbake til Oslo. Dette var personer som hadde en eller annen skavank eller sykdom som tyskerne ikke ønsket å beholde i Stavern eller å sende til Tyskland. Grunnen til at jeg var i denne gruppen skyldes nok at jeg hadde hatt tuberkolose og at man var redd for smittefare”.

Her slutter Reistad sin beretning. Etter tilbakekomst til Oslo tok han opp igjen studiene og var ferdig utdannet lege ved juletid i 1945. Deretter førte legegjerningen han til mange steder i landet både som distriktlege og sykehuslege før han startet egen praksis i Arna utenfor Bergen. I dag bor han på Heistadtangen ved Porsgrunn. Vi takker Reistad for at så villig har stilt opp for å fortelle om et kapittel i verftets historie som vi godt kunne vært foruten.

Ca 450 studenter satt fortsatt i fangenskap i Stavern jula 1943 og de ble alle sendt til tyske leire i begynnelsen av januar 1944.

Den gamle reperbanen på Stavernsøya

Av Rune og Marianne Sørлие

Det er ikke mange som kjenner til at det har vært bygninger på Stavernsøya, som betjente både militære og sivile fartøyer med spleising og strekking av både tau og reip når skuta lå til ankers i Festningsbukta, eller den var til over- og kjølhaling i buktas østre del.

På den tiden hvor Stavern Fort var en operativ base, var Festningshavnen en viktig del av hele forsvarsverket – her inne kunne skutene i smult farvann ligge relativt trygt for enten å få utbedret skader fra kamphandlinger eller rett og slett for å få det nødvendige vedlikehold.

Skjønt helt rolig var det ikke i Festningshavnen på denne tiden – man slet ennå med at bukten hadde fritt utløp mot sjøen på den østre delen – men senere brøt

*Her står vi på den vestre grunnmuren av reperbanen, mens vi ser knausen på den østre siden hvor det andre huset var oppført.
Foto: Marianne Sørлие*

Stavernsøya sett fra sør/øst i 1947 - her ser vi den indre delen av Festningshavna med steinmoloen innerst hvor reperbanen hadde sine hus på hver side. Foto: Rune Sørli's fotosamling.

man ut steinmasser fra fjellet ved Torkilsøyens østre del og bygget den solide molo som i dag tetter dette stedet. Da ble Festningshavnen til det rolige havnebasseng vi i dag kjenner – men denne moloen var ikke bare til nytte – fordi med den oppsto nemlig et annet problem –

grunnforholdene forandret seg radikalt. Det ellers dype havnebassenget som normalt kunne ha store skuter og krigsskip liggende til ankers, ble etter hvert for grunt. Noe vi ser beviser for rundt hele Festningshavnen i form av de store fortøyningsringene som solid er festet i fjellet

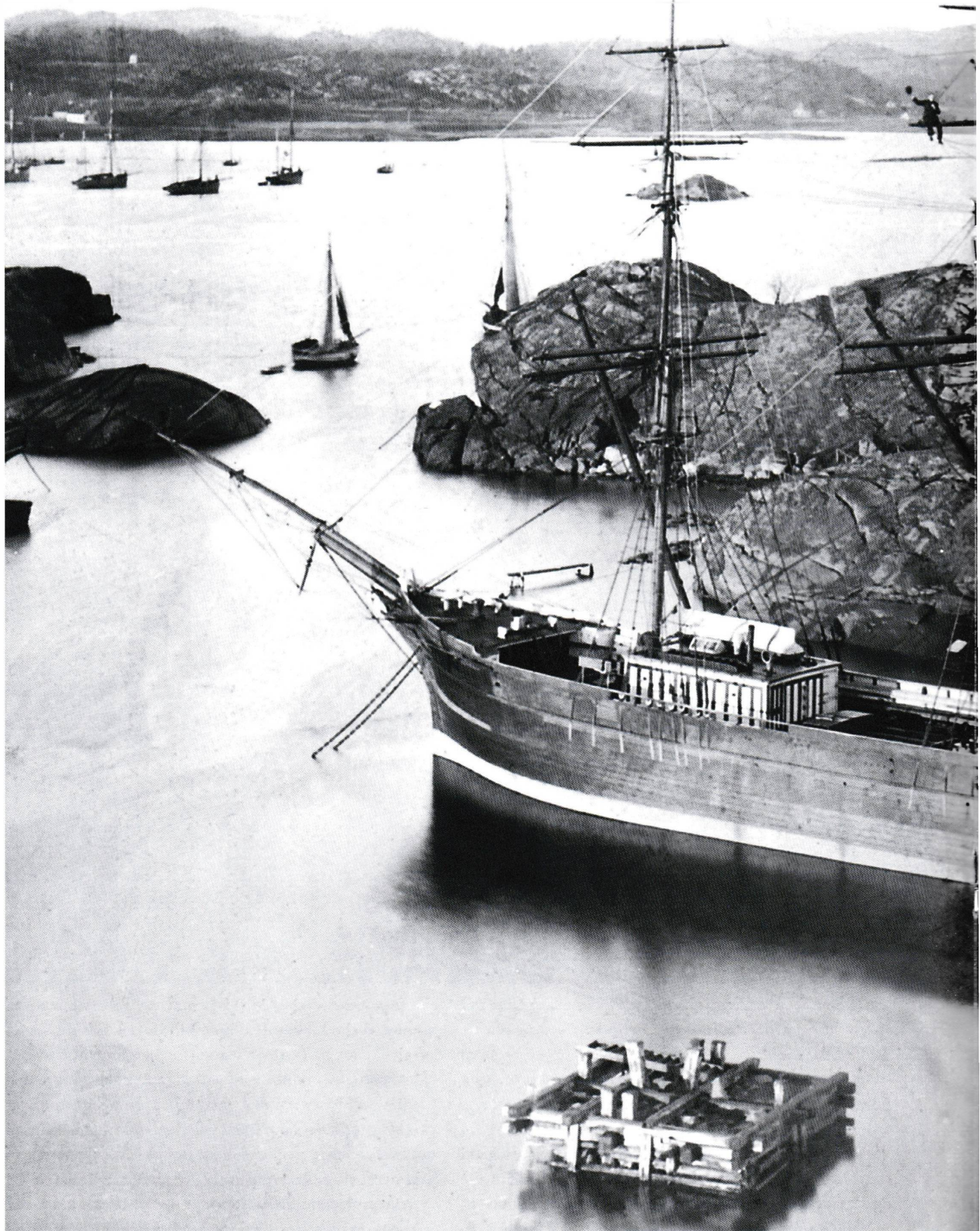

rundt hele havnen. Disse var til bruk når store skuter skulle bl.a. kjølhales og vedlikeholdes. Også de to store steinsatte motbuffer som ble bygget til dette formålet i buktens østre del, finnes der den dag i dag – om noe reduserte av vær og vind.

Men en av de gamle skutenes viktigste deler, var tau og rep. Disse skulle også forsterkes, vedlikeholdes, strammes og strekkes. Det var tungvint å bringe alt dette tauverk inn til Stavern eller Larvik – derfor ble det oppført to

tauhus, eller strekkhus på buktas indre del. De lå på hver sin fjellknaus på østre og vestre side like innenfor av den store steinsatte ”molo” som går tvers av buktas indre del. Denne steinsatte ”molo” hadde opprinnelig trolig et overbygget platå bakover mot sletten – i hvert fall finnes det rester etter gamle solide trestokker og planker i grunnen bak steinsettingen. Dette platå var trolig en del av hele taubanens arbeidsområde – ofte skulle lange tau strekkes og repareres på midten eller lignende, og da var

Barken "COTTICA" liggende i Festningshavnen på 1890-tallet. Skuta var hjemmehørende i Stavern fra 1890 til 1897. Her ser vi også godt de to elementene som var bygget i havnen - disse ser man fremdeles rester etter den dag i dag. Foto: Rune Sørli's fotosamling.

Redaktøren i feltarbeide - her finner vi rester etter bygningene som engang huset repperbanens to endepunkter. Foto: Marianne Sørlie

dette bl.a. brukt som "arbeidsgulvet" for rep arbeiderne.

Selve steinmoloen der innerst i bukta ble nok sannsynlig bygget som laste- og lossemolo for di tauverk

som skulle til og fra banen – det var utrolig nok dypt nok der inne for at skuter kunne ta seg helt frem til denne – i dag er det knapt 30-50 cm dybde i halve bassenget. Så utgrunningen har virkelig satt sine spor. Opprinnelig var dette en molo med vann på begge sider, men stadige mudringer foran moloen har ført masser på baksiden og på den måten gjort den sletten innerst til slik den er i dag med sin grense helt ned til selve steinsettingen.

Tilbake til selve tauhusene – som begge var bygget med steinsatt mur og en teglsåle, med overbygg i tre – der tilhørende strekkhjul og taubaner – dette var solide greier, fordi det var enorme tyngder i så lange tau som man spente over banens lengde.

Hvor lenge denne repperbanen var i drift har jeg ikke funnet noe angivelse for i kildene, men trolig har den vært brukt helt opp mot 1900-tallet.

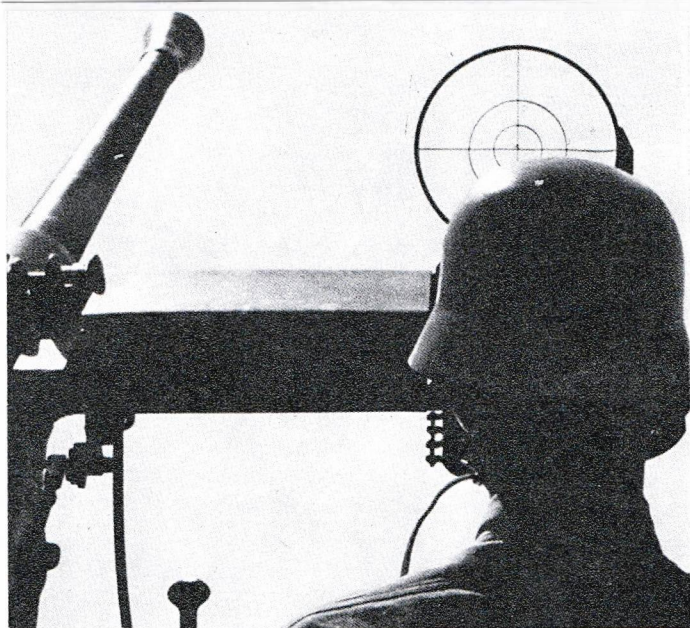
Det finnes ingen fotografier som viser bygningene, men de er inntegnet på gamle kart.

Ennå sees rester av bygningene og deres murer på hver sin fjellknaus innerst i Festningshavna, og området rundt er full av teglstein – en og annen jerndel finnes også – kanskje det er grunn for å nå finne tiden til å rydde dette området for kratt og busker, for på den måten å synliggjøre en viktig del av øyas identitet med historien?

Kulturminner fra en svunnen tid. Foto: Marianne Sørlie

Klipp fra HV-bladet 1970

LV HV skyter med skarpt ved Stavern

Da det verste sommerrushet var over for i år, gjennomgikk Solplassen Camping ved Stavern en merkbar forandring. Fargesprakende firemannstelt ble byttet ut med store grå-grønne 16-manns telt, bebodd av grønnkledte HV-mannskaper. Det var heimevernsmannskaper fra Oslo-distriktet som inntok plassen.

I fire puljer, hver med omtrent halvannet hundre mann, kom luftvernartillerister fra Oslo LVHV til leiren, hvor de ble liggende i en ukes tid hver. Og hensikten med oppholdet var å drive skarp-skyting med luftvernkanoner på Rakke.

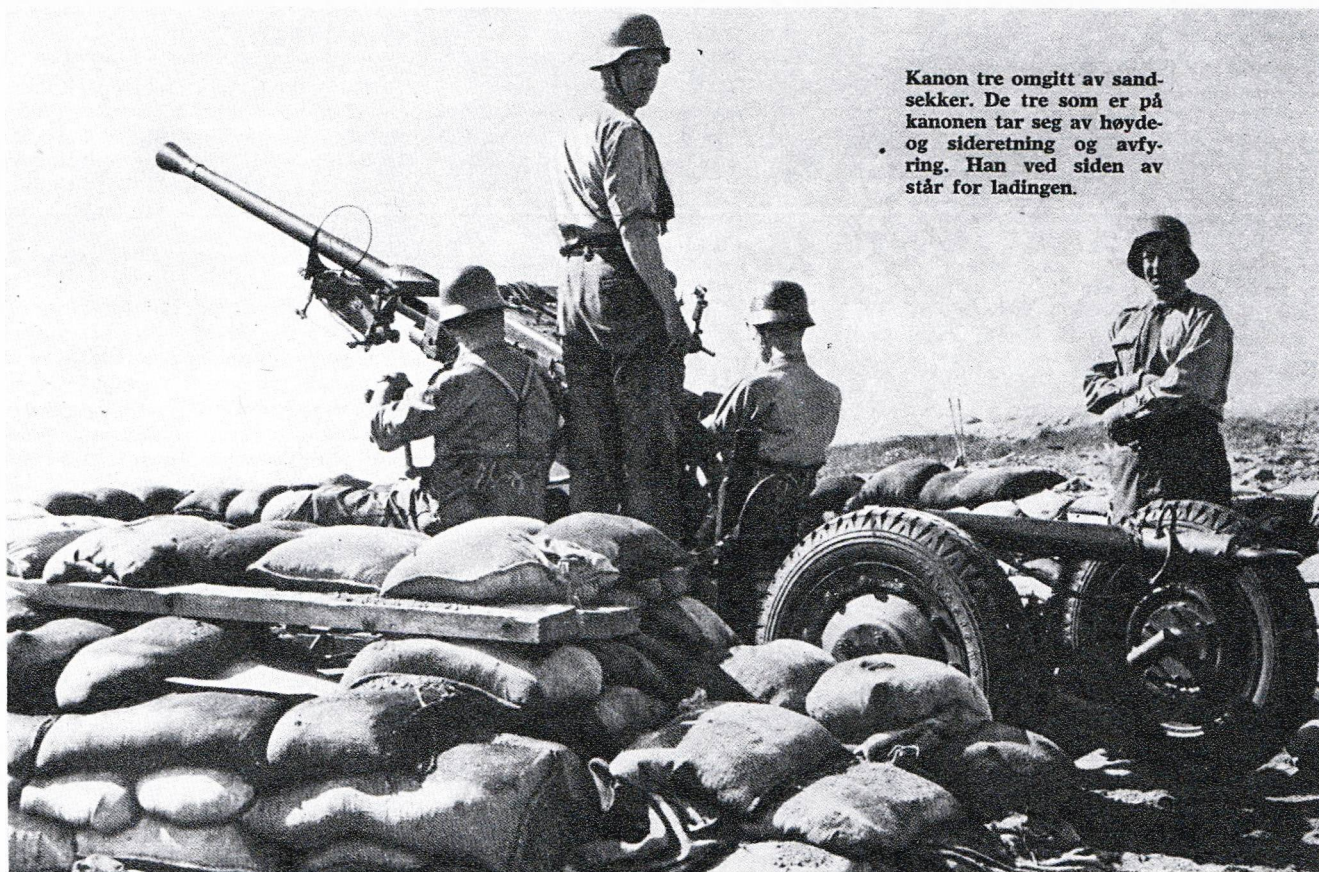
Mannskapene er satt opp i fire batterier, og danner tilsammen en bataljon. Den ble opprettet i 1948, og siden da har soldatene vært på årlige øvelser, vekselvis på Fornebo og Rakke.

Vi besøkte leiren mens et av batteriene var forlagt der. Selv om karene da bare hadde vært sammen i et par dager, virket gjengen sammensveiset, det var tydelig at det var en enhet som var samlet. De fleste hadde jo vært med siden starten, selv om jo det hadde vært endel av- og tilgang.

Batteriet skulle, ledet av sin sjef løytnant Arne Hansen, først og fremst drive

skyting med 40 mm luftvernkanoner. Men også Mauserskyting og øvelser med 12,7 mm mitraljøse sto på programmet.

— Det er ikke farlig å ligge i bivuakk når været er pent, fortalte en menig oss. — Det forrige batteriet som var her hadde regn og søle hele tiden. Men da vi kom, var det hele tørket opp, og pent har det vært siden. Vi har forresten vært heldig hvert år, kunne han legge til med et tilfreds smil, mens han la seg tilbake i det myke gresset. At det samme ettermiddag satte inn med et ukelengt regnskyll, skal vi bare nevne for ordens skyld.

Kanon tre omgitt av sandsekker. De tre som er på kanonen tar seg av høyde- og sideretning og avfiring. Han ved siden av står for ladingen.

En dag med LVHV

Heimevernets lette luftvernartillerioppsetninger, LVHV, driver sine årlige øvinger sammenhengende. Vanligvis avvikles områdevisse øvinger, skarpskyting med kanoner og andre våpen et år, og avsnittsøving i bataljonsforband på objektet det neste.

Vi følger en øvingsdag ved LVHV-område 02603, eller batteri 57 som det også kalles, i Oslo-avsnittet, som i år øvet i Stavern.

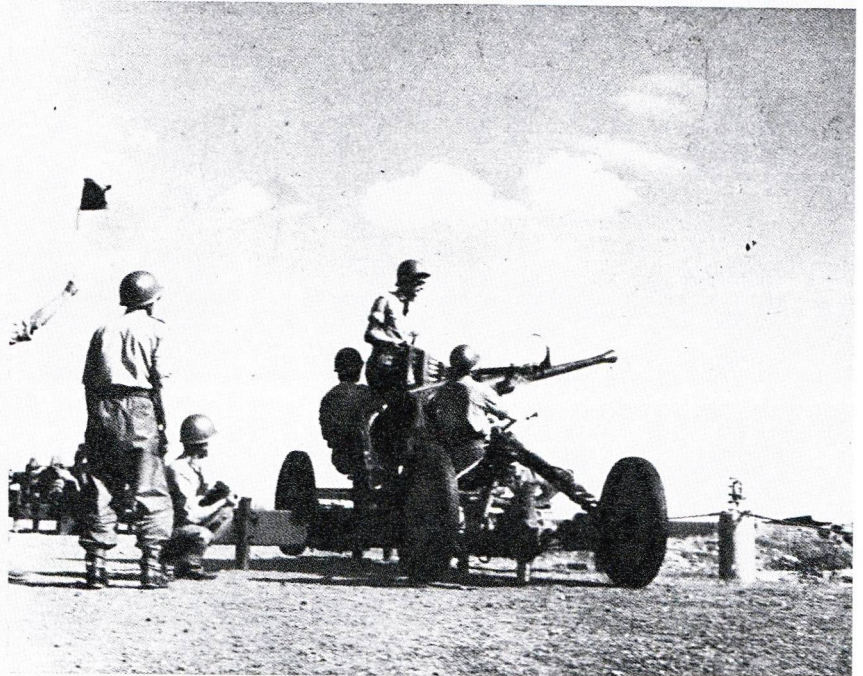
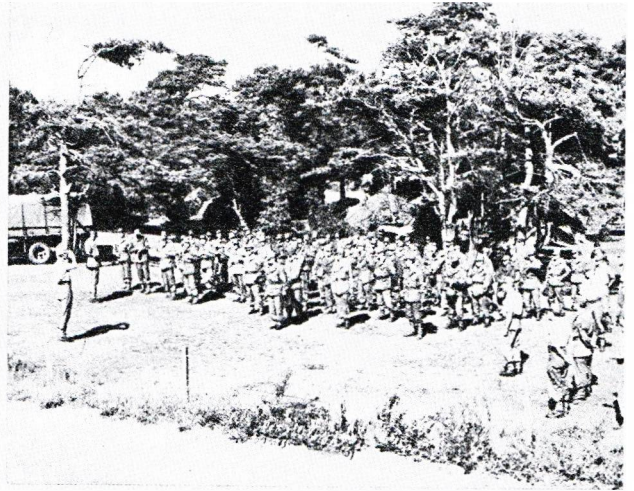
Forlegningen er i telt i nærheten av skytefeltet på Rakke. Øverst til høyre er hele LVHV-området, som er satt opp som et kanonbatteri, på morgenoppstilling umiddelbart før dagseddelen settes i verk. Og dagseddelen er omfattende. Luftvernartilleristen skal ikke bare mestre kanoner i lavforsvaret, han skal også ha infanteriopplæring med tanke på nærforsvar. Rutinen er vanligvis infanteridisipliner og forberedelser til skarpskyting første økt, før det smeller med skarpt i siste.

Utlevering av vernemasker, tilpassing, og gasskammerprøver er nytt av året. LVHV er en av de første avdelinger i Heimevernet med den nye vernemasken NM 16. Sersjantene Dahl og Grimnes sto for ABC-tjenesten.

Karene var godt fornøyde med maskene hva angår bærekomfort, og tilliten til den ble ytterligere styrket etter gasskammerprøven. Det er rutinen at man oppholder seg i gass-teltet med maske på, for så å ta den av umiddelbart før en går ut. Da kjenner en gassen, og så er det ut med tårefylte øyne. En av karene uttrykte etter bekjentskapet at demonstrant, det ville han ikke bli...

Skarpskytingen med 8 kanoner og mannskaper på standplassen samtidig (øverst til v.), krever grundige forberedelser og en aktpågivende skyteledelse. Det skjer fra «tårnet» der vi fra venstre ser liasonoffiseren, Ernst Ljøstad, områdesjefen, Edin Ødegaard og artilleriobservasjons-offiseren Kj. Jacwitz, som leder tjenesten på standplassen og gjennom høytaleranlegget.

Skytingen skjer mot «pølse» etter målfly. I «pølsa» er det en treffindikator, og flyet sender melding til «tårnet» med skyteresultatene etter hver baut. Artillerist Berger har ordonnansjobben mellom «tårnet» og kanonene. Farten hans er upåklagelig, ikke fordi han er sprengningsbas i det sivile

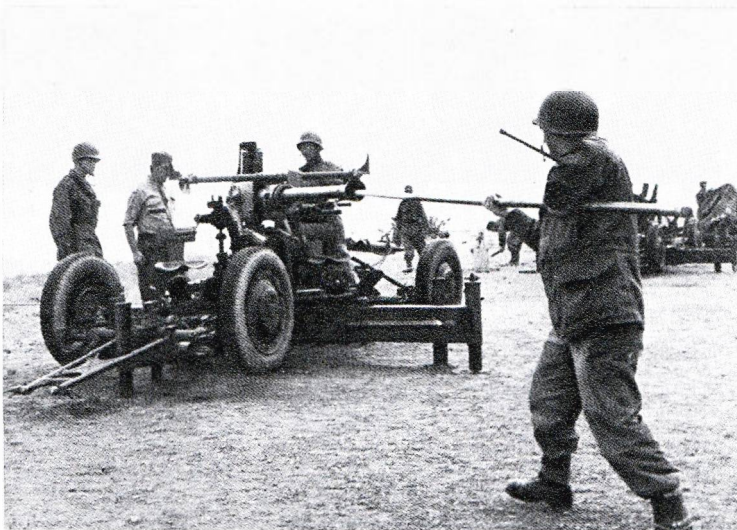

liv og vant til å bruke kort lunte, men skytingen er samtidig en konkurranse batteriene imellom. Derfor er spenningen stor, og en ser på farten til Berger når det er et godt resultat han har å overbringe laget.

Her får fra venstre artilleristene Kjell Hyttebakk, Øystein Joa, Kristian Engjadal, Hans Petter Vestlie og Oddvar Moum resultat av Berger, til høyre artillerist Per Aune.

Kanonpuss dagens siste disiplin — og den tar tid.

T. K. B.

Glimt fra 50-års-jubileet St-hans-helgen 2006

FERN. BERNTSEN
Tr. sk.

FERN. MØR
Tr. sjef

FERN. ARNESEN
Adm. off.

LT. SØRESTRAND
Adj.

LT. BJØRNSTAD
Btt. sjef

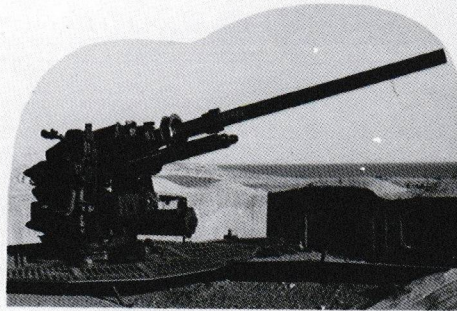
MAJ. PITTETSON
Skolerjef

LT. STRAY
Btt. sk.

LUFTVERNARTILLERIETS BEFALSS

INNTAK I / 56

19 ISALSEN

6 BJERKE

49 GREGGSEN

19 WEGGE

57 SØFLOT

1 AASLAND

8 WIERBØ

47 ROLAND

20 THUNEM

50 BØTHUN

16 NORDBY

40 KJENNERUD

16 OLAFSSØN

55 RANNE

26 FREDRIKSEN

28 UELAND

51 LIEN

9 NYGÅRD

20 SKUGGEIM

24 HEPICSTAD

18 NIELSEN

13 BERNTSEN

17 OLAFØ

27 BILLYØ

41 DOBLØG

14 TALLAARHAT

61 WØRRELGJØRD

27 VARGAN

54 HALLR

KOLE

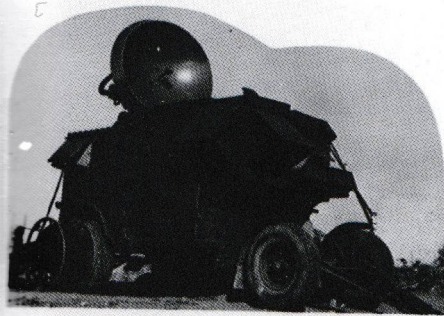
LT. VASTIK
Idr. off.

FENN. SKILLE
Tr. sjef

FENN. TOMMER
Tr. sk.

15 TERONE - HOLST

21 HOYDA

1 OLSEN

7 LINDE

26 HALVORSEN

3 AAKERUD

24 EITR

16 NORDNES

46 NERÅSEN

22 WEGGE

18 PUNSVIK

4 LÖVIK

10 BUE

48 VARTDAL

Stagen
STAVEN

*Fra øverste bilde:
Erik Linde holder en meget velformulert tale.
Bekransningen av minnesmerket.
Elevene i dag.
Pål Dobloug fremdeles interessert i MC.*

Fredriksvern Sparebank ble opprettet som motvekt mot brennevinet!

Av Rune Sørlie

Det var i sin tid ”Maadeholds-foreningen” som tok initiativet til å stifte en bank i Fredriksvern – mens Laurvigs Sparebank avsto å opprette en filial, men ville honorere en mann som under personlig garanti tok imot penger av folk.

Under en gjennomgang etter krigen fant man i Fredriksvern Sparebanks arkiv noen meget interessante dokumenter som kastet et – på den tiden – nytt lys over bankens tilblivelse. Dokumentene ble lagt til grunn for beretningen over 100-års drift, og det var ikke slik mange trodde, at banken var kommet i kjølevannet av den store militære virksomheten på området.

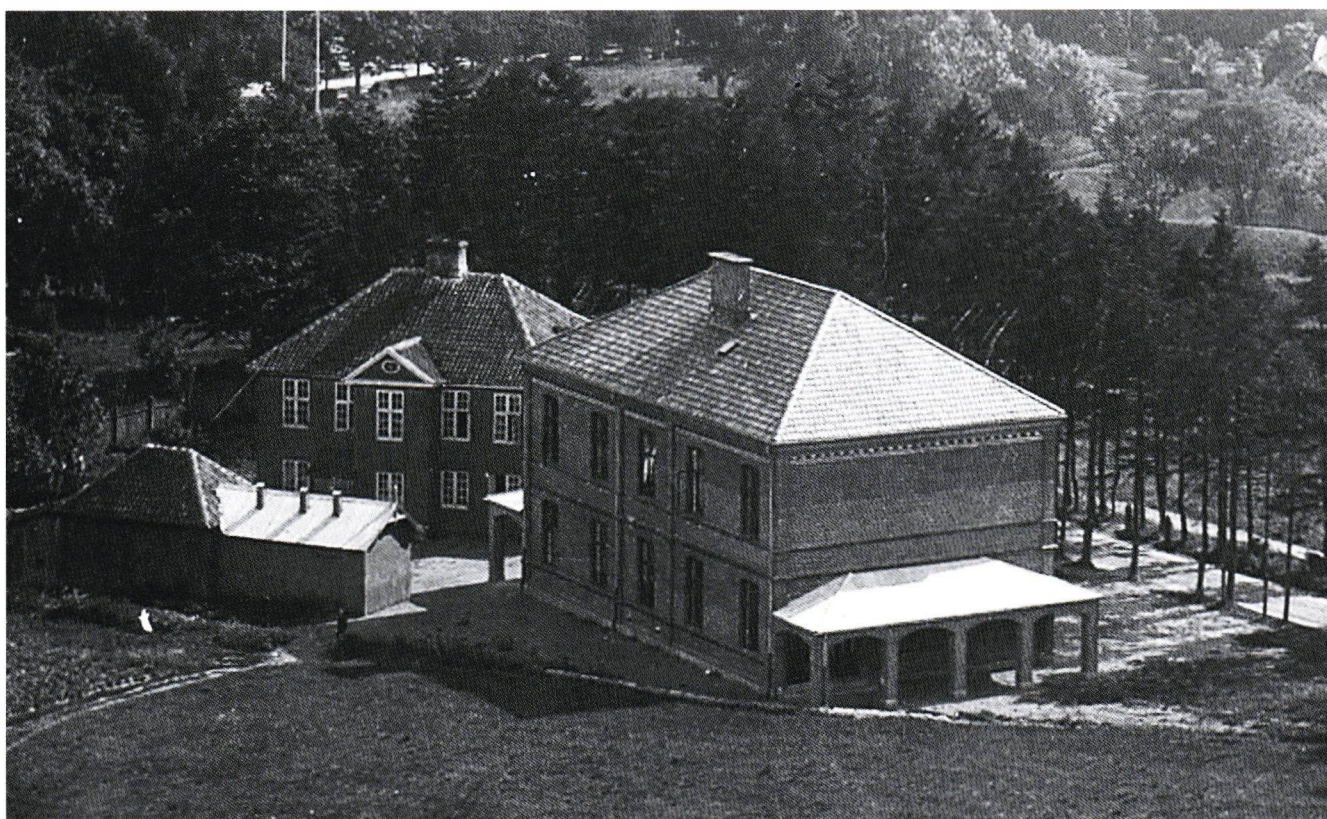
Blant annet er det et dokument som er en innbydelse til opprettelse av en sparebank for Fredriksvern og Stavern

– merk at Fredriksvern på den tiden egentlig betydde Fredriksvern Verft og det militære, mens den sivile delen av stedet het Stavern – senere har nok dette fått mer og mer sammen fallende betydning i daglig omtale av stedet.

Sitat fra dokument:

Maadeholdsforeningen i Fredriksværn har blant de midler ved hvilke sparsomlighed og Ædrulighed kunde befæstes sit Øie paa oprettelsen af en Sparebank paa stedet, i hvilken fristelsn til at ødelægge sin fortjeneste i Brændevin kunde finde en passende Modvægt.

Men man har tillige været opmærksom paa at Laurvigs Sparebank maaske kunde findes villig til at træffe en saadan Forandring af den kundevorde oprettet for Fredriksværns vedkommende, hvorved hensigten med en Sparebanks oprettelse kunde opnaas uden selvstændig Sparebank paa stedet.

Fredriksvern Sparebanks første lokaler var her på Stavern Folkeskole. Foto: Rune Sørlies fotosamling.